

MUHTASARI WA HOTUBA YA WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO, MHE. DKT. DOROTHY GWAJIMA (MB), KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA 2021/22.

UTANGULIZI

- 1. Mheshimiwa Spika**, kufuatia taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii ndani ya Bunge lako Tukufu, iliyochambua Bajeti ya Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto, ninaomba kutoa hoja Bunge lako likubali kupokea na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Kazi za Wizara yangu kwa mwaka 2020/21 na Vipaumbele vyake kwa mwaka 2021/22. Aidha, ninaliomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Kawaida pamoja na Miradi ya Maendeleo ya Wizara kwa mwaka 2021/22.
- 2. Mheshimiwa Spika**, Namshukuru Mungu kuniwezesha kusimama mbele ya Bunge lako Tukufu na kuwasilisha hotuba yangu. Aidha, kwa masikitiko makubwa, natoa pole kwa Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Spika, Waheshimiwa Wabunge Wote, Chama Cha Mapinduzi pamoja na Watanzania wote kwa kuondokewa na mpendwa wetu, **Hayati Dkt. John Pombe Joseph Magufuli**, aliyekuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.
- 3. Mheshimiwa Spika**, Vilevile, natoa pole kwa Wananchi wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuondokewa na Viongozi Wakuu, **Hayati Benjamin William Mkapa**, aliyekuwa Rais wa Awamu ya Tatu ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, **Maalim Seif Sharif Hamad**, aliyekuwa Makamu wa Kwanza wa Rais wa Zanzibar, na **Balozi Mhandisi John Herbert Kijazi**, aliyekuwa Katibu Mkuu Kiongozi. Kazi ya Mungu haina makosa, Mwenyezi Mungu azilaze roho zao mahali pema peponi.
- 4. Mheshimiwa Spika**, Vilevile, naomba kutoa pole kwako, Bunge lako Tukufu, familia na wananchi wa Mkoa wa Manyara kwa kifo cha **Mheshimiwa Martha Umbulla, Mbunge wa Viti Maalum (CCM)**. Aidha, natoa pole kwako na familia kwa kifo cha **Mheshimiwa Atashasta Justus Nditiye** aliyekuwa **Mbunge wa**

Jimbo la Muhambwe (CCM). Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu mahala pema peponi.

5. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa pongezi kwa **Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan** kwa kuapishwa kuwa Rais wa Awamu ya Sita wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Amiri Jeshi Mkuu na kuwa Rais wa Kwanza Mwanamke Shupavu kuiongoza nchi ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, ninampongeza **Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango** kwa kuteuliwa kuwa Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kipekee sana, namshukuru **Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuniamini na kuiteua kuendelea kuiongoza Wizara hii kubwa na muhimu sana kwa nchi yetu.
6. **Mheshimiwa Spika**, nitumie fursa hii kumshukuru **Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb)**, Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi wake mahiri ambao ni chachu kwenye Sekta ninayoiongoza. Aidha, ninampongeza kwa hotuba yake aliyowasilisha kwenye Bunge lako Tukufu tarehe 13 Aprili, 2021 ambayo imetoa mwelekeo wa majukumu ya Serikali katika mwaka 2021/22.
7. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kukupongeza wewe binafsi kwa kuendelea kuliongoza Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa ufanisi mkubwa. Aidha, ninampongeza Naibu Spika **Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson (Mb)** kwa utekelezaji makini wa majukumu yake. Vilevile, nitumie fursa hii kuwapongeza Wenyeviti wa Bunge kwa kusimamia vyema mijadala ndani ya Bunge.
8. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kuwashukuru Mawaziri wenzangu kwa ushirikiano walionipatia. Naahidi kuwapa ushirikiano daima ili kwa pamoja tutimize dhamira ya Mheshimiwa Rais ya kuhakikisha kuwa Sekta ya Afya na sekta zingine zote zinajibu matamano ya watanzania kwenye kujenga uchumi wa viwanda.
9. **Mheshimiwa Spika**, kipekee ninapenda kuishukuru Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii, chini ya Mwenyekiti wake **Mheshimiwa Stanslaus Haroon Nyongo (Mb)**, na Makamu wake, **Mheshimiwa Aloyce John Kamamba (Mb)** kwa ushauri na maelekezo waliyoyatoa wakati wa

maandalizi ya Bajeti hii. Aidha, ninawashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa ushirikiano mzuri wanaonipatia. Ninawaahidi nitaendelea kuwa msikivu katika kuzingatia ushauri wao.

10. Mheshimiwa Spika, baada ya utangulizi huo, naomba Hotuba yangu na viambatisho vyake viingizwe kwenye *Hansard*. Aidha, naomba kutoa maelezo ya Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara kwa mwaka 2020/21, Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi pamoja na Maombi ya Fedha ya kutekeleza Vipaumbele vya Wizara kwa mwaka 2021/22.

11. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na wadau wake wote ilipanga kutekeleza Vipaumbele 16 (Fungu 52 na Fungu 53) ili kuboresha utoaji wa huduma za afya, ustawi na maendeleo ya jamii kama ifuatavyo:-

- i. Kuendelea kuimarisha na kuboresha utoaji wa huduma za chanjo ili kuwakinga watoto chini ya miaka 5, akina mama wajawazito na kutoa chanjo nyinginezo za kimkakati za kukinga na kudhibiti magonjwa yanayozuilika kama Homa ya Ini, kichaa cha mbwa na mengineyo;
- ii. Kupunguza vifo vya akina mama na watoto wachanga vinavyotokana na uzazi;
- iii. Kuimarisha Huduma za Lishe na Kuboresha Usafi wa Mazingira nchini;
- iv. Kuimarisha huduma za kinga dhidi ya magonjwa yanayoambukiza ikiwa ni Malaria, Kifua Kikuu na UKIMWI pamoja na magonjwa yasiyoambukiza kama vile magonjwa ya Moyo, Kisukari na Saratani;
- v. Kuimarisha upatikanaji wa dawa, vifaa, vifaa tiba na vitendanishi katika vituo vyote vya kutolea huduma za afya nchini;
- vi. Kuimarisha utoaji wa huduma za afya za kibingwa na ubingwa bobezi;
- vii. Kuendelea kuimarisha miundombinu ya kutolea huduma katika Hospitali ya Taifa, Maalum, Rufaa za Kanda na Mikoa;
- viii. Kuimarisha mpango wa Taifa wa utayari wa kukabiliana na magonjwa ya milipuko, ajali na majanga;

- ix. Kuimarisha mafunzo na maendeleo ya wataalam katika Sekta ya Afya;
- x. Kuamsha ari ya wananchi kushiriki katika shughuli za maendeleo;
- xi. Kukuza usawa wa jinsia na uwezeshaji wa wanawake;
- xii. Kuimarisha upatikanaji wa haki na maendeleo ya mtoto;
- xiii. Kuimarisha huduma za ustawi wa jamii kwa wazee na watoto wakiwemo wale walio katika mazingira hatarishi;
- xiv. Kusimamia na kuratibu utendaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika kuleta maendeleo ya jamii;
- xv. Kuwezesha utekelezaji wa Mpango Kazi wa Taifa wa Kutokomeza Ukatili Dhidi ya Wanawake na Watoto (2017/18 – 2021/22); na
- xvi. Kuboresha mazingira ya kufundishia na kujifunzia katika Taasisi ya Maendeleo ya Jamii Tengeru, Vyuvo vya Maendeleo ya Jamii, Taasisi ya Ustawi wa Jamii pamoja na Chuo cha Ustawi wa Jamii Kisangara.

MAKADIRIO YA MAPATO - FUNGU 52 (AFYA)

12. Mheshimiwa Spika, Fungu hili hukusanya mapato kutokana na huduma za Tiba za Hospitali, tozo za huduma katika Taasisi mbalimbali, Ada za Vyuvo na Uuzaji wa Zabuni. Makadirio ya makusanyo kwa mwaka 2020/21 yalikuwa **Shilingi bilioni 467.8**. Hadi kufikia Aprili 2021, jumla ya **Shilingi bilioni 327.7** zimekusanywa sawa na **asilimia 70** ya makadirio. Aidha, taarifa ya makusanyo haya inaonesha kuwa usimamizi katika hospitali za rufaa za mikoa unahitaji juhudi zaidi. Hivyo, Wizara itaendelea kuboresha mikakati na ufuatiliaji.

SURA YA BAJETI – FUNGU 52 MWAKA 2020/21

13. Mheshimiwa Spika, Wizara iliandaa bajeti ya jumla ya **Shilingi bilioni 900.1** na kupitishwa na Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Hadi kufikia Aprili 2021, Wizara ilipokea jumla ya **Shilingi bilioni 667.9** sawa na **asilimia 74** ya bajeti iliyoidhinishwa.

MAELEZO KUHUSU FUNGU 53 (MAENDELEO YA JAMII)

- 14. Mheshimiwa Spika**, Wizara kupitia Fungu 53 ilitarajia kukusanya **Shilingi bilioni 5.4** kutoka vyanzo mbalimbali vya mapato ambapo hadi kufikia Aprili 2021, Wizara imekusanya kiasi cha **Shilingi bilioni 3.5** sawa na **asilimia 65** ya makadirio.

SURA YA BAJETI – FUNGU 53

- 15. Mheshimiwa Spika**, Fungu hili liliidhinishiwa na Bunge lako Tukufu jumla ya **Shilingi bilioni 33.2**. Hadi kufikia Aprili 2021, Wizara imepokea jumla ya **Shilingi bilioni 22.9** sawa na asilimia 69 ya bajeti.

UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU - FUNGU 52

HUDUMA ZA KINGA

- 16. Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa majukumu umefanyika kwa mafanikio. Naomba kurejea maeneo machache kama ifuatavyo:-

- i. Huduma za chanjo zimefanikiwa kwa zaidi ya asilimia 95 katika kuwapatia chanjo walengwa wake wote;
- ii. Mahudhurio ya wajawazito kliniki yalikuwa mazuri kwa asilimia 93.4;

Hata hivyo, changamoto ni kuwa asilimia 36 tu walihudhuria kliniki kwa mara ya kwanza ndani ya wiki 12 za mwanzo wa ujauzito. Hii inachangiwa na mila na desturi za kutotoa taarifa za mimba changa katika kipindi hicho, **hivyo elimu zaidi itaendelea kutolewa.**

- iii. Upatikanaji wa dawa muhimu za Afya ya uzazi ulikuwa wa kuridhisha ambapo kati ya wajawazito 1,101,830 sawa na asilimia 63 waliohudhuria kliniki walipata dawa zinazostahili mama mjamzito;
- iv. Idadi ya waliojifungulia kwenye Vituo iliongezeka kutoka asilimia 63 mwaka 2015/16 hadi asilimia 81 mwaka 2020/21 jambo ambalo linachangia kupunguza vifo vya wajawazito na watoto;

- v. Idadi ya akina mama waliojifungua na kurudi kliniki siku mbili baada ya kujifungua iliongezeka hadi asilimia 62 mwaka 2020/21 kutoka asilimia 34 mwaka 2015/16;
- vi. Jumla ya **Shilingi bilioni 24** zimetumika kukarabati vituo 813 kwa kujenga upya miundombinu ya maji na usafi wa mazingira;
- vii. Kampeni ya Kitaifa ya utoaji wa matone ya Vitamini A kwa watoto walio chini ya miaka mitano ilifanikiwa kwa asilimia 97 ya lengo;
- viii. Mapambano ya UKIMWI kupitia utekelezaji wa mpango wa 90 Tatu yalifanikiwa kwenye 90 zote hususan asilimia 92 ya WAVIU milioni 1.36 walioanzishiwa dawa walifubaza Virusi;
- ix. Mapambano dhidi ya Malaria yalifanikiwa kwa kupunguza visa vipya (Incidence) kwa asilimia 35 na idadi ya vifo kwa asilimia 61;
- x. Mapambano dhidi ya Kifua Kikuu yaliendelea kupitia Kampeni za Uchunguzi ambapo wagonjwa 60,068 sawa na asilimia 90 ya lengo waligundulika kuwa na ugonjwa. Vilevile, Wizara ilitembelea magereza 34 ambapo Wafungwa 7,418 walichunguzwa. Kati yao, wafungwa 2,279 walihisiwa kuwa na ugonjwa huku 24 wakithibitika na kuanzishiwa matibabu;
- xi. Kasi ya maambukizi ya Ukoma kwa watoto imepungua kwa asilimia 50 kutoka watoto 53 mwaka 2019/20 hadi 27 Machi, 2021;
- xii. Nchi imeendelea kuwa salama licha ya tishio la Ebola kutoka Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo na Uganda. Vilevile, mlipuko wa kipindupindu mkoani Kigoma ulidhibitiwa. Aidha, wagonjwa wawili (2) walifariki kati ya wagonjwa 77 waliougua; na
- xiii. Mapambano dhidi ya maambukizi ya COVID-19 yameendelea kwa ufanisi ukilinganisha na nchi nyingine kupitia jitihada mbalimbali.

HUDUMA ZA TIBA

17. Mheshimiwa Spika, idadi ya Vituo vya kutolea huduma za afya imeongezeka kutoka 8,446 mwaka 2019/20 hadi 8,458 Machi

2021. Aidha, jumla ya wagonjwa 4,500,785 walihudumiwa katika Hospitali zinazotoa huduma za kibingwa na ubingwa bobezi ikilinganishwa na 5,305,891 mwaka 2019/20 ikiwa ni upungufu wa asilimia 15.2 ambayo ni mafanikio yanayohusishwa na kupungua kwa msongamano kwenye hospitali hizi kutokana na kuimarika kwa huduma kwenye ngazi ya hospitali za mikoa na halmashauri.

18. Mheshimiwa Spika, hali ya upatikanaji wa dawa muhimu 312 katika vituo vya huduma za afya ilifikia asilimia 75.6 na katika maghala ya MSD asilimia 21. Kwa upande wa **tracer medicine** aina 30 ulifikia asilimia 87 katika vituo vya huduma za afya. Serikali iliongeza mtaji wa dawa ambapo kufikia Aprili 2021, **Shilingi bilioni 151.38** zilitolewa na Hazina.

19. Mheshimiwa Spika, Serikali inatambua kuwa upatikanaji endelevu wa bidhaa za afya siyo tu ni ajenda ya kuongeza fedha za dawa bali pia ni ajenda ya uwajibikaji mpana kwenye mnyororo wa ugavi wa bidhaa za afya ngazi zote. Kutokana na kubainika kuwepo kwa uzembe, Wizara inaendelea kufanya mabadiliko makubwa kwenye eneo hili ili kudhibiti changamoto zinazodidimiza mtaji wa dawa licha ya Serikali kuongeza mtaji huo mara kwa mara.

20. Mheshimiwa Spika, kuhusu upatikanaji wa damu salama katika kipindi cha Julai 2020 hadi Machi 2021, chupa 250,933 salama na bora zilikusanywa na kusambazwa sawa na asilimia 67 ya lengo. Hali hii inaonesha kuwa watu wengi bado hawajaitikia wito wa kujitolea damu bidhaa ambayo ni muhimu sana katika kuokoa maisha hususan wazazi na watoto.

21. Mheshimiwa Spika, jumla ya wagonjwa 1,686,395 walihudumiwa katika Hospitali za Kanda, Maalum na Taifa ambapo 241,836 walihudumiwa kwa msamaha wenye thamani ya **Shilingi bilioni 30.1**. Vilevile, katika Hospitali 28 za Rufaa za Mikoa (RRH), jumla ya wagonjwa 2,814,390 walihudumiwa huku 353,139 wakipata huduma kwa msamaha uliogharimu **Shilingi bilioni 4.3**. Hii inaonesha kuwa Serikali inajali sana watu wake hususan wasio na uwezo.

22. Mheshimiwa Spika, jumla ya miradi 22 ya ujenzi wa Hospitali mpya, ukarabati wa majengo na upanuzi wa miundombinu ikiwemo ya TEHAMA kwenye Hospitali za Rufaa za Mikoa, Hospitali za Rufaa Kanda na Hospitali Maalum imeendelea

kutekelezwa kwa thamani ya **Shilingi bilioni 193.3** ambapo hadi kufikia Machi 2021, **Shilingi bilioni 130.6** zimetolewa.

23. Mheshimiwa Spika, kwa ufupi naomba nitaje hatua zilizofikiwa kwa baadhi ya miradi mikubwa: Hospitali ya Kanda ya Kusini Mtwara imefikia asilimia 90 na mpango ni kabla ya Desemba, 2021 ianze; Hospitali ya Kanda Burigi Chato imefikia asilimia 98 na maandalizi ya kuanza kutoa huduma yameanza; na Hospitali ya Kanda ya Nyanda za Juu Kusini (Meta) imefikia asilimia 80.

UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU – FUNGU 53

24. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhamasisha na kuelimisha wananchi kuhusu dhana ya kushiriki kwenye shughuli za maendeleo kwa kutumia rasilimali zilizopo katika maeneo yao ambapo ujenzi wa miundombinu mbalimbali ikiwemo madaraja, shule na ofisi mbalimbali.

25. Mheshimiwa Spika, ufuatiliaji wa upatikanaji wa haki, usawa na ulinzi wa watoto umeendelea kufanyika ambapo kufikia Aprili 2021, jumla ya Madawati 182 ya Ulinzi wa Watoto katika Shule za Msingi na Sekondari yameanzishwa na jumla ya wasimamizi wa madawati shuleni 360 wamepatiwa mafunzo ya namna ya kusimamia madawati hayo ili kudhibiti ukatili dhidi ya watoto shuleni. Aidha, Wizara imeendelea kufanya kampeni ya kutokomeza mimba za utotoni katika mikoa mbalimbali nchini ambapo jumla ya wanafunzi 8,978 katika Shule za Msingi na wanafunzi 345 katika Shule za Sekondari na walimu 40 walifikiwa na kupata elimu ya madhara ya mimba na ndoa za utotoni.

26. Mheshimiwa Spika, Ajenda ya Kitaifa ya Kuwekeza katika Afya na Maendeleo kwa Vijana Balehe (2021/22-2024/25) ilizinduliwa rasmi na **Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa**, Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 17/4/2021 Jijini Dodoma. Ajenda hii inalenga kutatua changamoto mbalimbali zinazowakabili vijana balehe hapa nchini.

27. Mheshimiwa Spika, katika kuwawezesha wanawake kiuchumi, kisiasa na kiutamaduni, Wizara imeendelea kuratibu utoaji wa mikopo kwa Wanawake Wajasiriamali nchini ambapo, mikopo yenye thamani ya **Shilingi bilioni 22.3** ilitolewa kwa wanawake wajasiriamali 6,326 kupitia Dirisha la Wanawake lililoanzishwa

katika Benki ya Posta Tanzania (TPB) ikilinganishwa na kiasi cha **Shilingi bilioni 3.6** kilichotolewa kwa wanawake wajasiriamali 14,271 mwaka 2019/20.

28. Mheshimiwa Spika, katika kupinga na kuzuia ukatili dhidi ya wanawake na watoto Wizara imeendelea kutoa elimu kwa jamii na kupitia kampeni na shughuli mbalimbali za kijamii ikiwemo Kampeni ya “**Twende Pamoja: Ukatili Tanzania Sasa Basi**”.

29. Mheshimiwa Spika, ufuatiliaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali umeendelea kufanyika sambamba na kuhuisha taarifa zake ambapo kati ya Mashirika 11,411 yaliyosajiliwa kufikia Aprili 2021, ni Mashirika 4,000 tu ndiyo yapo hai. Aidha, nitumie fursa hii kutoa rai kwamba Serikali haitamvumilia mtu au kikundi chochote kitakachojishughulisha na uendeshaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ambayo hayajasajiliwa.

VIPAUMBELE VYA WIZARA (FUNGU 52) MWAKA 2021/22

30. Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka 2021/22, Wizara imepanga kutekeleza Vipaumbele kama ifuatavyo:-

- i. Bima ya Afya kwa Wote; Wizara imedhamiria kuhakikisha inawasilisha Muswada wa Sheria ya Bima ya Afya kwa Wote mwezi Juni, 2021 kwenye Bunge lako Tukufu. Jumla ya **Shilingi milioni 231.7** zimetengwa kwa ajili ya uratibu;
- ii. Kukamilisha miradi 22 ya upanuzi, ukarabati na ujenzi wa miundombinu ya kutolea huduma za afya katika Hospitali za Rufaa za Mikoa, Kanda na Maalum. Jumla ya **Shilingi bilioni 193.2** zimetengwa;
- iii. Kuimarisha upatikanaji wa dawa, vifaa, vifaa tiba na vitendanishi ambapo jumla ya **Shilingi bilioni 263.8** zimetengwa. Sambamba na fedha hizo, Wizara itaendelea kuboresha mazingira ya uwekezaji kwenye viwanda vya dawa na vifaa tiba nchini mpango ambao tayari umewezesha kupata viwanda 11 vya dawa kutoka 9 mwaka 2019/20 na vingine 16 vipo katika hatua mbalimbali za ujenzi. Vilevile, viwanda vya vifaa tiba vimefikia 15 kutoka 6 mwaka 2019/20.

Aidha, tutaimarisha usimamizi na ufuatiliaji wa mnyororo wa ugavi wa bidhaa za afya kwa kutumia TEHAMA ili kudhibiti matumizi ya bidhaa za afya kwa usahihi. Pia, tutazidi kusimamia ubora wa huduma ili kuvutia wananchi wengi wajiunge na bima ya afya ili Vituo vya huduma vinufaike na wateja wa bima, hivyo kuwa na uwezo endelevu wa kununua dawa kwa mwongozo wa kulipa na kuchukua bidhaa za afya (Cash and Carry) tofauti na sasa ambapo vinakopa kutokana na kuzidiwa na misamaha;

- iv. Kuongeza kasi ya upatikanaji wa wataalam bingwa na bobezi kwa kutumia utaratibu wa mafunzo ya wataalam wakiwa kazini (Fellowship Training Programme). Mpango huo utawezesha upatikanaji wa madaktari bingwa wengi na kwa gharama nafuu na hivyo kutatua changamoto ya upungufu katika Hospitali za Rufaa za Mikoa;
- v. Kuimarisha huduma za matibabu ya kibingwa na ubingwa bobezi katika Hospitali ya Taifa Muhimbili, Taasisi ya Mifupa MOI, JKCI, Ocean Road Cancer Institute, Hospitali ya Benjamini Mkaapa kufikia viwango vya kimataifa. Jumla ya **Shilingi bilioni 8.8** zimetengwa kwa ajili ya ununuzi wa vifaa vya kibingwa na ubingwa bobezi ikiwa ni pamoja na vipandikizi kwa ajili ya kuunga mifupa iliyovunjika (*Implants*) na ujenzi wa *Bunkers* kwa ajili ya matibabu ya saratani. Upatikanaji wa *Bunkers* na *Implants* utaendelea kuvutia wateja ikiwa ni pamoja na watakaotoka nje ya nchi jambo litakaloitangaza Tanzania;
- vi. Kuimarisha huduma za afya nchini kwa kulenga kupunguza vifo vitokanavyo na uzazi, watoto wachanga na watoto wenye umri chini ya miaka mitano. Jumla ya **Shilingi bilioni 63.5** zimetengwa kwa ajili ya kuimarisha mnyororo mzima wa huduma za chanjo ikiwemo majokofu 1,200 na magari 60. Hivi sasa, Wizara inaendelea na usambazaji wa vifaa na vifaa tiba ili kuviwezesha vituo vya afya vilivyoboreshwa kutoa huduma za dharura za uzazi ikiwa ni pamoja na kufanya upasuaji wa kumtoa mtoto tumboni pindi mama anapokabiliwa na uzazi pingamizi;
- vii. Kuweka mazingira wezeshi ya ukusanyaji wa damu salama na mazao yake katika mikoa mitano ya Dodoma, Mbeya,

Kigoma, Mtwara na Mwanza ili kukidhi mahitaji. Jumla ya **Shilingi bilioni 6.5** zimetengwa kwa ajili ya ujenzi wa *Satellite Blood Banks*;

- viii. Kudhibiti magonjwa ya kuambukiza na yasiyo ya kuambukiza nchini yakiwemo magonjwa adimu. Jumla ya **Shilingi bilioni 27** zimetengwa kwa ajili ya afua zote za kinga ikiwemo kutekeleza afua za UKIMWI, Malaria, Kifua Kikuu na Ukoma na usafi wa mazingira pamoja na kukamilisha ujenzi wa Kituo cha Huduma ya Magonjwa ya Kuambukiza cha Mloganzila;
- ix. Kuimarisha huduma za dharura katika Hospitali za Rufaa za Mikoa 8. Jumla ya **Shilingi bilioni 4** zimetengwa kwa ajili ya ujenzi wa jengo la huduma za dharura (EMD) na wodi ya wagonjwa mahututi (ICU);
- x. Kuimarisha mpango wa Taifa wa utayari wa kukabiliana na magonjwa ya mlipuko, ajali na majanga kwa kuboresha huduma za dharura na uokoaji, miundombinu na vitendea kazi. Jumla ya **Shilingi milioni 410.1** zimetengwa kwa ajili ya kuimarisha huduma za dharura kwa kununua vifaa, vifaa tiba na vitendanishi pamoja na kutoa mafunzo kwa watoa huduma katika barabara za Kibaha – Mikumi na Morogoro – Dodoma;
- xi. Kuongeza udahili wa wanafunzi wa kada mbalimbali za afya kwa kuimarisha miundombinu ya vyuo vya afya. Jumla ya **Shilingi bilioni 11.1** zimetengwa kwa ajili ya ukarabati wa vyuo, kugharamia mitihani na kulipia ada za wanafunzi katika ngazi ya ubingwa na ubingwa bobezi kwa kada zenye uhaba mkubwa zaidi hususan kwenye Hospitali za Rufaa za Mikoa; na
- xii. Kusimamia ubora, usalama na ufanisi pamoja na kufanya tafiti mbalimbali kuhusu Tiba Asili na Tiba Mbadala. Jumla ya **Shilingi bilioni 3.2** zimetengwa kwa ajili ya kununua ardhi pamoja na maandalizi ya bustani ya miti dawa (*botanic garden*) na kuimarisha utafiti na mafunzo.

VIPAUMBELE VYA WIZARA – FUNGU 53 MWAKA 2021/22

31. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2021/22, Wizara itatekeleza Vipaumbele kama ifuatavyo:-

- i. Kukuza ari ya jamii, uzalendo na kujenga moyo wa kujitolea katika kujiletea maendeleo ya kijamii na kiuchumi kwa kutumia nguvukazi na rasilimali zinazowazunguka. Jumla ya **Shilingi milioni 350.7** zimetengwa kwa ajili ya kuamsha ari ya jamii kujenga nyumba bora za gharama nafuu na teknolojia rahisi;
- ii. Kutekeleza dhana ya uanagenzi, ubunifu na ushirikishwaji jamii kwenye Taasisi na Vyuho ili kuzalisha wanafunzi wanaoajirika na kujiajiri na kuwa chachu ya maendeleo;
- iii. Kuboresha mazingira ya kujifunzia na kufundishia katika Taasisi husika ili kutoa mafunzo yanayokidhi mahitaji ya soko. Jumla ya **Shilingi bilioni 10.4** zimetengwa kwa ajili ya jukumu hilo ikiwemo ujenzi wa miundombinu ya Taasisi hizo;
- iv. Kuratibu uwezeshaji wa wanawake kiuchumi na uingizaji wa masuala ya jinsia katika Sheria, Sera, Mipango, Mikakati, Programu na Bajeti. Jumla ya **Shilingi bilioni 1.6** zimetengwa kwa ajili hiyo ikiwa ni pamoja na kuwawezesha wanawake wajasiriamali kupata huduma za kifedha ikiwemo mikopo yenye masharti nafuu;
- v. Kuhamasisha ushiriki wa wanawake katika ngazi za uongozi na nafasi mbalimbali za maamuzi;
- vi. Kuendelea kuratibu kampeni mbalimbali za kutokomeza ukatili dhidi ya wanawake na watoto. Jumla ya **Shilingi milioni 791** zimetengwa kwa ajili ya kuratibu kampeni za kutokomeza ukatili dhidi ya wanawake na watoto;
- vii. Kuimarisha ufuatiliaji na uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili yaweze kutoa mchango chanya katika ujenzi wa Taifa. Jumla ya **Shilingi milioni 585.5** zimetengwa kwa ajili ya kufanya ufuatiliaji wa takriban Mashirika 1,000 katika maeneo ya Tanzania Bara;
- viii. Kuendelea kuimarisha utoaji wa huduma za msingi katika Vituo vya Ustawi wa Jamii ikiwemo Makazi ya Wazee na Watu wenye Ulemavu, Mahabusu za Watoto, Makao ya

Watoto na Shule ya Maadilisho. Jumla ya **Shilingi bilioni 12.4** zimetengwa kwa ajili hiyo ikiwemo kukarabati majengo na miundombinu katika makazi 10 ya wazee;

- ix. Kuendelea kuimarisha huduma za ustawi wa jamii na haki kwa familia na watoto ikiwemo malezi ya kambo na kuasili, watu/walezi wa kuaminika, malezi, makuzi na maendeleo ya awali ya watoto, ulinzi na usalama kwa watoto dhidi ya vitendo vya ukatili pamoja na huduma za utengemao katika familia kwa watoto wanaoishi na kufanya kazi mitaani. Jumla ya **Shilingi milioni 530** zimetengwa kwa ajili hiyo;
- x. Kusimamia, kufuatilia na kuimarisha uanzishaji na uendelezaji wa Vituo vya Kulelea Watoto Wadogo na Vituo vya Kijamii vya Malezi, Makuzi na Maendeleo ya Awali ya Mtoto katika ngazi ya jamii ili kuboresha malezi na makuzi ya kila mtoto;
- xi. Kuratibu uanzishwaji wa Vikundi vya Malezi katika ngazi ya jamii. Jumla ya **Shilingi milioni 78** zimetengwa kwa ajili hiyo;
- xii. Kuanzisha na kuimarisha utendaji wa Mabaraza ya Watoto na Dawati la Ulinzi la Watoto Shuleni;
- xiii. Kuendelea kuratibu uundwaji wa Kamati za Ulinzi wa Wanawake na Watoto pamoja na kuzijengea uwezo;
- xiv. Kuimarisha huduma za usuluhishi wa migogoro ya ndoa na familia, Msaada wa Kisaikolojia na Kijamii kwa familia, jamii na makundi mbalimbali wakiwemo wazee, watoto walio katika mazingira hatarishi pamoja na wahanga wa ukatili na majanga mbalimbali. Jumla ya **Shilingi milioni 265.6** zimetengwa kwa ajili hiyo; na
- xv. Kuimarisha mifumo ya kusimamia, kufuatilia na kutathmini viwango vya huduma za ustawi wa jamii zinazotolewa nchini.

SHUKRANI

32. Mheshimiwa Spika, Wizara imekuwa ikipata ushirikiano mkubwa kutoka nchi rafiki, Mashirika ya Kimataifa na sekta nyingine zinazosaidia na kuchangia katika huduma za Afya, Maendeleo na Ustawi wa Jamii.

- 33. Mheshimiwa Spika**, napenda kuchukua nafasi hii ya kipekee kuzishukuru nchi za Canada (DFATD), Denmark (DANIDA), na Ireland (Irish Aid), Uswisi (SDC), Korea Kusini (KOICA) na Mashirika ya Maendeleo ya Kimataifa yakiwemo Benki ya Dunia, UNICEF, kwa kuchangia katika Mfuko wa Afya wa Pamoja (Health Basket Fund), ambao umesaidia kwa kiasi kikubwa kuboresha huduma za afya nchini. Aidha, napenda kuzishukuru nchi za China, Cuba, India, Italia, Japan, Marekani, Misri, Sweden, Uingereza, Ujerumani na Ufaransa na nchi nyingine ambazo zimeendelea kuisaidia Wizara kwa njia mbalimbali.
- 34. Mheshimiwa Spika**, nayashukuru pia mashirika mengine ya Kimataifa kwa ushirikiano wao waliotoa kwa Wizara. Mashirika hayo ni pamoja na: Mashirika yaliyo chini ya Umoja wa Mataifa (UNAIDS, UNDP, UNFPA, UN-Women, WHO na IAEA); Jumuiya ya Nchi za Ulaya (EU); Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB); GAVI; PEPFAR; CDC; USAID; PMI; Abbott Fund; DFID; EED; Elizabeth Glaser Paediatric Aids Foundation (EGPAF); GIZ; Global Fund (for HIV, TB na Malaria); Bill and Melinda Gates Foundation; Good Samaritan Foundation (GSF); HelpAge International; John Snow Incorporation (JSI); JICA; KfW; Save the Children; World Vision; Benki ya STANBIC; na Walter REED.
- 35. Mheshimiwa Spika**, niwashukuru watu binafsi, vyama vya hiari na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya ndani ya nchi kwa kuwa mstari wa mbele katika kuchangia uimarishaji wa huduma za afya. Mashirika hayo ni pamoja na Benjamin William Mkapa HIV/AIDS Foundation, AGOTA, Aga Khan Foundation, APHFTA, AMREF, AGPAHI, APT, BAKWATA, CSSC, CCT, Counsenuth, ELCT, Ifakara Health Institute, Lions Club, MAT, AFRICARE, Msalaba Mwekundu, MEHATA, MEWATA, TAMWA, TAWLA, TGNP, MDH, MeLSAT, PASADA, PAT, PSI, PRINMAT, Rotary Club International, SIKIKA, Shree Hindu Mandal, TANNA, TPHA, TPRI, Tanzania Surgical Association (TSA), Tanzania Diabetic Association, TANESA, THPS, TUNAJALI, Tanzania Midwife Association, TDA, TAYOA, TISS, TEC, UMATI, USADEFU, White Ribbon Alliance, LSF, Plan International - Tanzania, Kivulini, WILDAF, TCRF, FSDT, Haki Elimu, SOS Children Tanzania, TWCC, Compassion International, Care International Tanzania, TECDEN na Pact Tanzania.
- 36. Mheshimiwa Spika**, nazishukuru Taasisi mbalimbali za Serikali zikiwemo SIDO, BRELA na TBS. Aidha, navishukuru Vyuo Vikuu vya Dar es Salaam, Muhimbili, Sokoine, Ardhi, Mzumbe, Dodoma, Chuo Kikuu Huria, Kumbukumbu ya Hurbert Kairuki, IMTU, Tumaini, St.

Agustino, CUHAS, Sebastian Kolowa, St. John, Aga Khan, Morogoro Muslim, Taasisi ya Teknolojia ya Nelson Mandela, Arusha pamoja na Vyuho vyote vilivyo chini ya Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto kwa kuwa mstari wa mbele katika kuchangia uimarishaji wa huduma za afya na maendeleo ya jamii. Aidha, nawashukuru wadau wengine waliotoa huduma ya elimu kwa njia za radio, televisheni, magazeti na mitandao ya kijamii katika masuala ya afya na maendeleo ya jamii, hususan katika mapambano dhidi ya Corona nchini.

37. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha utendaji wangu wa kazi nikiwa Waziri, nimepata ushirikiano mkubwa kutoka kwa viongozi na wafanyakazi wa Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto. Napenda kumshukuru **Mheshimiwa Dkt. Godwin Mollel (Mb.)**, Naibu Waziri wa Afya, **Mheshimiwa Mwanaidi Ali Khamis (Mb)**, Naibu waziri Maendeleo ya Jamii, kwa ushirikiano mkubwa wanaonipa katika kutekeleza majukumu yangu. Aidha, naomba kuwashukuru **Prof. Abel N. Makubi** Katibu Mkuu (Afya) na **Dkt. John K. Jingu** Katibu Mkuu (Maendeleo ya Jamii) kwa mchango wao katika kuwezesha utekelezaji wa majukumu yangu. Vilevile, nawashukuru **Dkt. Alfello W. Sichelwe** Mganga Mkuu wa Serikali, Makamishna, Wakurugenzi na Wakuu wa Vitengo vya Wizara. Nawashukuru pia wakurugenzi wakuu wa Hospitali za Taifa na Kanda ambao ni **Prof. Lawrence M. Museru** (Hospitali ya Taifa Muhimbili), **Dkt. Respicious L. Boniface** (Taasisi ya Mifupa MOI), **Prof. Mohamed Janabi** (Taasisi ya Moyo Jakaya Kikwete), **Dkt. Julius Mwaiselage**, (Taasisi ya Saratani ya Ocean Road), **Dkt. Alphonse Chandika** (Hospitali ya Benjamin Mkapa), **Dkt. Riziki M. Kisonga** (Hospitali ya Kibong'oto), **Dkt. Paul S. Lawala** (Hospitali ya Mirembe) na Wakurugenzi wa Hospitali za Rufaa za Kanda **Dkt. Godlove Mwanji** (Hospitali ya Rufaa Kanda ya Nyanda za Juu Kusini Mbeya), **Dkt. Fabian A. Massaga** (Hospitali ya Bugando) na **Prof. Geleard Masenga** (Hospitali ya KCMC).

38. Mheshimiwa Spika, kipekee naomba kuwashukuru wakurugenzi na wakuu wa Taasisi zote zilizo chini ya Wizara ambazo ni MSD, NHIF, TMDA, NIMR, Mamlaka ya Mkemia Mkuu wa Serikali, TFNC, Taasisi ya Ustawi wa Jamii, Taasisi ya Maendeleo ya Jamii Tengeru pamoja na Mabaraza ya Kitaaluma na Bodi za

Usajili, Waganga Wakuu wa Mkoa na Wilaya, Waganga Wafawidhi wa Hospitali, Vituo vya Afya na Zahanati, Wakuu wa Vyuo vya Mafunzo vilivyo chini ya Wizara na wafanyakazi wote wa Wizara na Mashirika ya Dini, Mashirika ya Kujitolea na Mashirika Binafsi. Natoa shukrani kwa sekta zote ambazo tunashirikiana nazo katika kutoa huduma za afya, maendeleo ya jamii na ustawi wa jamii pamoja na wananchi wote kwa ushirikiano wao. Nawaasa waendeleo kuzingatia misingi ya huduma bora na kufanya kazi kwa bidii kwa manufaa ya Taifa letu.

39. Mheshimiwa Spika, nichukue fursa hii pia kuishukuru familia yangu, mume wangu Advocate Methusela Gwajima na watoto wetu kwa uvumilivu wao wa kunikosa muda mwingi kama mama, naahidi kuwapenda daima. Aidha, nawashukuru wananchi wote wa Tanzania kwa ushirikiano wao, sitawaacha daima.

MAOMBI YA BAJETI YA FEDHA KWA MWAKA 2021/22 – FUNGU 52

40. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2021/22, Wizara na Taasisi zilizo chini ya Fungu 52 inakadiria kukusanya **Shilingi 507,218,152,321** ambapo kati ya fedha hizo, **Shilingi 81,717,635,624** zinatarajiwa kukusanywa kutoka vyanzo vya ndani Makao Makuu ya Wizara, **Shilingi 92,044,336,376** kutoka Hospitali za Rufaa za Mkoa na **Shilingi 333,456,180,321** zinatarajiwa kukusanywa kutoka Taasisi zilizo chini ya Wizara na Hospitali ya Taifa.

41. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2021/22, Wizara kupitia Fungu 52 imepanga kutumia **Shilingi 557,303,059,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, ambapo kati ya hizo **Shilingi 252,523,260,000** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo na **Shilingi 304,779,799,000** ni Mishahara ya Wizara na Taasisi zilizo chini yake.

42. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2021/22, Wizara imetenga kiasi cha **Shilingi 476,830,236,000** kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo ambapo **Shilingi 351,700,000,000** ni fedha kutoka vyanzo vya ndani, na **Shilingi 125,130,236,000** ni fedha kutoka vyanzo vya nje.

43. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2021/22 Wizara (Fungu 52) inaomba jumla ya **Shilingi 1,034,133,295,000** ili kuweza kutekeleza na kutimiza malengo iliyojiwekea.

MAOMBI YA BAJETI YA FEDHA KWA MWAKA 2021/22 – FUNGU 53

44. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2021/22, Wizara (Fungu 53) imekadiria kukusanya **Shilingi 6,000,000,000** kutokana na ada na tozo mbalimbali za usajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, mapato ya ada za mitihani na uuzaji wa mitaala ya Mafunzo ya Maendeleo ya Jamii na Ustawi wa Jamii na mapato mengine.

45. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2021/22, Wizara (Fungu 53) inakadiria kutumia **Shilingi 28,725,929,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 12,985,672,000** ni Mishahara ya watumishi na **Shilingi 15,740,257,000** ni Matumizi Mengineyo.

46. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa shughuli za maendeleo, Wizara Fungu 53 inakadiria kutumia **Shilingi 14,900,000,000** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 4,900,000,000** ni Fedha za Ndani na **Shilingi 10,000,000,000** ni Fedha za Nje.

47. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2021/22, Wizara (Fungu 53) inaomba jumla ya **Shilingi 43,625,929,000**.

48. Mheshimiwa Spika, jumla ya fedha zote zinazoombwa na Wizara kwa Mafungu yote (Fungu 52 na Fungu 53) ni **Shilingi 1,077,759,224,000**.

49. Mheshimiwa Spika, Hotuba hii inapatikana pia katika tovuti za Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto www.moh.go.tz na www.jamii.go.tz.

50. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.